

AZERBAIJAN-TÜRKİYE KALKINMA PLANLARININ DOĞA TURİZMİ AÇISINDAN KİYASLANMASI¹

COMPARISON OF AZERBAIJAN-TÜRKİYE DEVELOPMENT PLANS IN TERMS OF NATURE TOURISM

Kübra PEKTAŞ², Elif DEMİR³, Ulkar IBADLI⁴

Geliş Tarihi:

09.10.2024

Kabul Tarihi:

14.12.2024

Yayın Tarihi:

23.12.2024

Anahtar Kelimeler

Doğa turizmi,

Eko-turizm,

Kalkınma planları,

Azerbaycan,

Türkiye.

Keywords

Nature tourism,

Eco-tourism

Development plans,

Azerbaijan,

Türkiye.

ÖZET

Çalışmada, Azerbaycan ve Türkiye kalkınma planları doğa ve turizm ilişkisi perspektifinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çünkü turizm ile doğa yakın bir ilişki içerisindedir. Bu amaç doğrultusunda Azerbaycan ve Türkiye kalkınma planları ve stratejik yol haritaları 01.06.2024-16.06.2024 tarihleri arasında incelenmiştir. Taramalar "eko turizm", "dağ turizmi", "yeşil turizm", "yayla turizmi", "flora turizmi", "karavan turizmi", "kış turizmi", "golf turizmi" ve tabiat turizmiyle ilintili olan "doğa", "termal turizmi", "çevre", "ekolojik denge", "milli park", "flora", "fauna", kırsal turizm", "yeşil alan" anahtar kelimeleri dikkate alınarak yapılmış olup elde edilen verilere kelime bulutu analizi yapılmıştır. Analiz neticesinde Türkiye'de ilk defa doğa turizmiyle ilgili kavramlardan 1985-1989 yıllarını kapsayan beşinci kalkınma planında bahsedilirken Azerbaycan'da 2009-2013 yıllarını kapsayan ikinci kalkınma planında bahsedilmiştir. Ayrıca kelime bulutu analizi neticesinde her iki ülkede de ekoturizm kavramının ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

ABSTRACT

The study aims to evaluate the development plans of Azerbaijan and Türkiye from the perspective of the relationship between nature and tourism, as tourism is closely interconnected with nature. In line with this objective, the development plans and strategic roadmaps of Azerbaijan and Türkiye were reviewed between June 1, 2024, and June 16, 2024. The analysis was conducted using keywords related to "eco-tourism," "mountain tourism," "green tourism," "plateau tourism," "flora tourism," "caravan tourism," "winter tourism," "golf tourism," and "nature tourism," as well as terms such as "nature," "thermal tourism," "environment," "ecological balance," "national park," "flora," "fauna," "rural tourism," and "green spaces." The data obtained were then analysed using a word cloud analysis. As a result of the analysis, it was found that concepts related to nature tourism were first mentioned in the fifth development plan of Türkiye, covering the years 1985-1989, whereas in Azerbaijan, these concepts appeared in the second development plan, covering the years 2009-2013. Additionally, the word cloud analysis revealed that the concept of eco-tourism emerged prominently in both countries.

¹ Bu çalışma 24. Ulusal Turizm Kongresinde bildiri olarak yayınlanmıştır.

² Doktora Öğrencisi, Mersin Üniversitesi, pektaskubra7@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9862-3200>

³ Öğr. Gör., Mardin Artuklu Üniversitesi, elifdemir@artuklu.edu.tr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2314-1300>

⁴ Doktora Öğrencisi, Mersin Üniversitesi, ulkeribadli1@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-0145-2565>

1. Giriş

“Tourism creates jobs, tourism works”

Turizm, doğal çevre ile yakın bir ilişki içerisinde olan (Erdoğan Tarakçı ve Pektaş, 2024: 119), yerel toplumlar için ekonomik büyüme, kültürel değişim, sosyal ilerleme ve çevresel sürdürülebilirlik gibi bir dizi fayda sağlayan (Kaya, Karakuş ve Onat, 2024: 16), çok yönlü bir kavramdır. Çok yönlülüğü öznel bir çerçevede sınırlı olmayan turizm, kültürel olarak ortak iki ulus arasındaki bağları da güçlendirmeye yarayan bir mekanizma işlevi olarak tasvir edilmektedir. Bu tasvirden hareketle komşu ülkelerdeki turizme yönelik bütün gelişim ve ilerleme aşamaları, turizm destinasyonu üzerinde çeşitli sosyal-kültürel, ekonomik ve çevresel etkileri tetikleyebilir (Rivera vd., 2016). Mevzu bahis etkilerin tetiklenmesi ise toplumsal kalkınmaya katkı sağlar. Kalkınma kavramı sosyal-kültürel, ekonomik alanlarda gelişme ve kalkınmaya yönelik amaç, hedef ve politikalar içeren temel politika belgesi olan kalkınma planları (Türkiye Cumhuriyeti Strateji ve Bütçe Başkanlığı [TCSBBB], 2024) ile uygulanabilirlik ve sürdürülebilirlik kazanır.

Kalkınma planları, 1963 yılından itibaren Türkiye’de planlı kalkınma modeli kapsamında hazırlanarak kalkınma hedeflerine ve yöntemine iktisadi, sosyal, kültürel meselelerin tümünü içine alacak şekilde değinildiği planlardır (Sarıçoban, 2022: 2182; Keskin, 2023: 2). Söz konusu “iktisadi, sosyal, kültürel meselelerin bir sorunsalı olarak, doğa turizmi konusunun kalkınma planlarındaki yeri ve geldiği nokta nedir?” sorunsalı, bu çalışmanın problemi oluşturmaktadır. Planlamaların bir ülkenin hizmet yürütmedeki öncülüğü dikkate alındığında, komşu ülke Azerbaycan ile Türkiye kalkınma planlarının karşılaştırılarak doğa turizminin hangi perspektiflerle ele alındığını gözlemlemek, iki ülke için de sonraki sürece ışık tutması açısından önemli görülmektedir.

Diğer taraftan, çalışma doğa turizmi çerçevesinde iki komşu ülkenin karşılaştırılması ve iyileştirici öneriler geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir. İki ülkenin "iki devlet bir millet" inancıyla tanımlanması, dil, din, adet-ananeler, psikoloji ve davranış kaideleri gibi ortak değerler (Nergiz, 2008: 91) ve benzer yemek kültürü (Aydoğan Aydoğdu ve Mızrak, 2017: 17) gibi unsurların yanı sıra coğrafi benzerliklerden (Güngörmüş Kona, 2004: 3) hareketle doğa turizmine yönelik ortak kalkınma planlarının benimsenmiş olabileceği düşüncesiyle bu inceleme yapılmıştır.

Bu kapsamda çalışmanın amacı, doğa ve turizm ilişkisini Azerbaycan ve Türkiye turizm kalkınma planları ekseninde değerlendirmek, vurgulanan hedeflerin neler olduğunu, doğa kavramının geçmişten günümüze turizm kalkınma planlarında nasıl bir seyir izlediğini belirlemektir. Taramalar yapılırken Haberal’ın (2024: 32) çalışmasında “tabiat turizmi” olarak ele aldığı başlıklardan yararlanılarak bu çalışmada “doğa turizmi” başlığı altında incelenmiştir. Nitekim Seçkin Gündoğan ve Şahin Körmekçi, (2023) doğa turizmini, “tabiat turizmi” olarak da ifade etmişlerdir. Çalışma amacına uygun olduğu düşüncesinden hareketle bu çalışmada “doğa turizmi” kavramı tercih edilmiştir.

Ayrıca kalkınma planlarının içinde bulunduğumuz çağın en önemli konularından biri olan “doğa” ekseninde dikkate alındığı herhangi bir çalışmaya rastlanılamamış olması çalışmanın literatür açısından önemini ortaya koyarken, güncel durumu sunan bir kaynak olması ve sonraki araştırmalara yol gösterecek olması bakımından da çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı ön görülmektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Doğa

“Mutluluğun ilk şartlarından biri de insan ve doğa arasındaki ilişkinin bozulmamasıdır.”
L.Tolstoy.

Doğa kavramı; Latince “natura” bununda ötesinde “doğmak” anlamına gelen “nasci” sözcüğünden türemiştir. Genellikle “canlı ve cansız unsurların çeşitlilik gösterdiği, etkileyen, etkilenen, değişebilen, yenilenebilir ve oluşturabilen özelliklere sahip, insan etkisi dışında oluşmuş, insan olmadan da var olabilen, kendi mekanizmaları ve kuralları olan, çok çeşitli unsur, olgu, varlık, ilişki, etkileşim ve süreçleri içeren, sınırları kesin olmayan açık bir sistem” olarak tanımlanmaktadır (Atasoy, 2005;

Kahyaoğlu ve Yetişir, 2016). Tarihsel gelişimi süresince insanlık, içinde bulunduğu yaşam biçimine bağlı olarak doğa imgesini hep korumuştur. İnsanın bu imgeler aracılığıyla doğa ile kurdukları bağ yeterince güçlü ise yaşam biçimleri de o kadar köklü kültürlerle dönüşmüştür. Dolayısıyla doğa kavramı, insanın tarihsel gelişimiyle doğrudan örtüşen bir kültürel kavram olarak da görülmektedir (Aslan, 2007: 50). Bu nedenledir ki insanın varlık koşulları içerisinde en öncelikli unsur, insan-doğa ilişkisidir (Gül, 2013: 18). Çünkü insan, yaşamını sürdürebilmek için doğa ile ilişki kurmak zorunda olan, sözün özü doğada varlık bulan bir canlıdır (Aydın ve Zümrüt, 2013: 54). Ancak günümüz dünyasında insan kendisini doğanın dışında yer alan ve ona hükmeden bir varlık olarak konumlandırarak, doğanın bir parçası olduğu bilincinden uzaklaşmıştır (Köşker, 2019, 295). Çevresel tahribatın yeryüzünde yaşamı tehdit edecek düzeye ulaştığı dünyamızda (Özdemir, 2010: 125), insanın kendisini doğanın parçası olarak kabul etmesini sağlayacak “ekolojik benlik bilinci” hayata geçirilmelidir (Çukur ve Özgüner, 2008: 177). Çünkü çevresel sorunların temelinde çevre hakkında yetersiz bilgi, olumsuz tutum ve davranışın yattığı ifade edilmektedir (Balkan Kıyıcı, Atabek Yiğit ve Selcen Darçın, 2014: 17). Özerkmen’e göre (2002: 183) bu olumsuz tutum ve davranışların değişimi için insan merkezli çevre anlayışından doğa merkezli çevre anlayışına doğru bir istikamet geliştirilmelidir. Çünkü sorgulama niteliğine sahip bir birey olarak insan, uygarlaşmanın gerekliliği olarak doğal dengenin tahribatına karşı koruma ve sürdürülebilirlik bilinci geliştirme zorunluluğu içerisinde olmalıdır (Meydan, Bozyiğit ve Karakurt, 2012: 240). Nitekim var olan çevresel sorunlar sadece kirlilik, atıklar, nükleer santraller gibi teknik konularla sınırlı olamayacak kadar karmaşık ve kapsamlıdır (Maltaş, 2015: 6). Çevresel sorunların yoğun yaşandığı mevzu bahis konulara; inşaat sektöründe (Pamuk ve Kuruoğlu, 2016), hazır giyim sektöründe (Öndoğan, 2018), lojistik sektöründe (Çamlıca ve Akar, 2014), tarım sektöründe (Parlak, Everest ve Tunçay, 2021) değinildiği gibi, turizm sektöründe de değinilmiştir. Fakat bu başlık dâhilinde yalnızca insan-doğa ilişkisi tanımlanmış olup, turizm-doğa ilişkisi, doğa ve turizm başlığı içerisinde ele alınmıştır.

2.2. Doğa ve Turizm

"Doğa ziyaret edilecek bir yer değil. O evdir"
Gary Snyder.

Turizm doğa ile işbirliği içerisinde olan bir sektördür (Çalışkan ve Sevim, 2022: 425). Bu nedenle doğal alanların turizmi planlanması ve yürütülmesi büyük bir önem ve özen gerektirir. (Şimşek, 2019: 630). Çünkü bölgelerin coğrafi yapılarına göre çeşitlilik gösteren turizm faaliyetleri (Karamızrak, 2020: 312), modern yaşam içerisinde yer alan bireylerin kent hayatının getirdiği stresten, monotonluktan ve nihayetinde çevre kirliliğinden sıkılmaları ile turistik hareketleri kitle turizminden uzaklaşma eğilimine doğru iterek doğaya duyulan özlemi canlandırmıştır (Zengin, Ulama ve Koç, 2019: 271). Bunun yanı sıra yapay ve doğal çekicilikler, turisti destinasyona çeken ilk unsurlardandır (Akkuş ve Akkuş, 2019: 147). Bu durumun, doğayla bütünleşmiş, doğaya dayalı ve benzeri sözcüklerle açıklanan doğa turizmi faaliyetlerinin hızla ilerlemesinin en önemli nedeni olduğu belirtilmektedir (Korkmaz, 2001: 112).

Doğa turizmi, sürdürülebilirlik görüşünü destekleyen (Çalışkan ve Sevim, 2022: 425), her mevsim gerçekleştirilebilen (Oktay, İşlek ve Yaşar, 2016: 47), şehir stresinden uzaktaki doğal ortamlara, doğal, tarihi, kültürel değerleri tanımak amacıyla çevreye gereken özeni göstererek yapılan gezilerdir. Bu gezilere eğitim, macera ve rekreasyon unsurları da dahildir (Selçuk, 2022: 65). Doğal olan ortamlara yapılan seyahatler olarak tasvir edilen (Koday, Kaymaz ve Kaya, 2018: 125) ve “tabiat turizmi” olarak da ifade edilen (Seçkin Gündoğan ve Şahin Körmeççi, 2023) doğa turizmi, “doğaya nispeten daha az rahatsızlık veren turizm türü” şeklinde tanımlanır (Koday, Kaymaz ve Kaya, 2018: 125). Yarattığı birçok olumlu etki ile doğa turizmi, mevcut turizm türlerinin tamamlayıcısı veya alternatifi olarak, turizmde gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde günden güne önem kazanmaktadır (Oktay, İşlek ve Yaşar, 2016: 47).

Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını amaçlayan doğa turizmi (Erken, Atanur ve Tanrıöver, 2019: 95) tarımsal peyzajın, geleneksel mimarinin, yerel kültürün ve doğal çevrenin korunması ile desteklenmektedir (Kiper ve Arslan, 2007: 166). Aynı zamanda korunan alanlarda yapılan doğa turizmi temelli faaliyetler sürdürülebilirlik çerçevesinde kıymetli unsurlardır (Arslan, 2019: 333). Bu sebeple rekabette öncü olabilmek için destinasyonların sahip olduğu kaynakları etkin bir biçimde

koruması ve kullanması beklenir (Akkuş ve Akkuş, 2019: 147). Öyle ki doğa turizmi temelli faaliyetler koruma-kullanma dengesi içinde turizm planlamasını yönlendirmekte ve korunan alanlarda uygulanabilirliğine katkı sunmaktadır (Arslan, 2019: 333). Nihayetinde çok yönlü bir olay olarak nitelendirilen turizm, doğal çevre ile yakın bir ilişki içerisinde (Pektaş, 2020: 15).

2.3. Turizmde Kalkınma Planları

Planlama, “hükûmet tarafından ulaşılabilecek amaçları belirleyen, tarım, ulaşım, sanayi vb. kesimlerdeki artış ölçüsünü tespit eden ve uygulanması gerekli çareleri önceden gösteren ekonomik, sosyal programın belli süreler için hazırlanması işi” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2024). Kalkınma planları ise “genel ekonominin tümünü, ekonomik ve sosyal faktörler arasındaki ilişkileri, uzun vadeli entegre bir perspektifle ele alan, kamu kesimi için yaptırım gücü içeren, özel kesim için ise orta ve uzun vadede yol gösterici, hukuki ve teknik şartlara haiz makro planlardır” şeklinde tanımlanmaktadır (Çelikyay, 2021: 193). Karaer (1996: 52) tarafından idari bir reform olarak nitelendirilen kalkınma planları, özellikle gelişmekte olan ülkelerin kalkınma sorunlarını çözmeye çalışma hedefinden hareketle, planlı bir ekonomi ile hedeflerini gerçekleştirme yolunda uygulanan “plan dâhilinde kalkınma” modelidir (Ersungur ve Topçuoğlu, 2014: 302).

Kalkınma planları Türkiye’de planlı kalkınma modeli kapsamında hazırlanarak kalkınma hedeflerine ve yöntemine ayrıntılı şekilde değinildiği planlardır (Keskin, 2023: 2). Daha açık bir anlatımla, kalkınma planlarının tasarımında, bilim, teknoloji, mühendislik gibi disiplinleri bütünleştiren, değişen eğitim yaklaşımlarını içeren bir yöntem belirlenmiştir. Bu bağlamda gerçek dünya sorunlarını çözmek amacıyla eleştirel, analitik, bilişsel düşünme becerileri kazandıran, yaratıcı hedefler ön plandadır. Dolayısıyla kentleşmeden, nüfus artışına, yönetim ve gelişen ticaret ağlarından, bölgesel politikalara kadar uzanan birçok sektörel konuyu içermektedir (Atakişi ve Cebeci, 2022: 161). Mevzu bahis sektörlerden öne çıkanlardan biri de turizmdir. Nitekim planlı dönem öncesinde (1923-1963) Türkiye’de karayollarının, limanların ve konaklama tesislerinin yetersiz; turizm ile ilgili çalışmaların genel itibarıyla son derece kısıtlı olduğu ifade edilmektedir (Tuncel, 2019: 59). Dolayısıyla Türk turizmde önemli ilerlemeler, Türkiye’de planlı dönemi başlatan 1963 yılından itibaren kaydedilmiştir (Büyükşalvarcı, Şapçılar, Bayrakçı, 2016: 190).

Dünyada kalkınma plan ve programı uygulayan ülkelere bakıldığında Türkiye ile benzer koşullara sahip ülkelere rastlanmaktadır. Özellikle Arjantin, Brezilya gibi Latin Amerika ülkeleri ve Çin Halk Cumhuriyeti, Hindistan ve Güney Kore gibi Asya ülkeleri, İrlanda gibi Avrupa ülkeleri, Türkiye’ye benzer şekilde planlar uygulayan ülkeler arasındadır (Çinar, 2018).

Söz konusu kalkınma programlarının uygulandığı ülkelere bakıldığında Azerbaycan için bu süreç Cumhurbaşkanı kararı ile 2004 yılından itibaren başlamıştır. Sırasıyla birinci kalkınma programı 2004-2008, ikinci kalkınma programı 2009-2013, üçüncü kalkınma programı 2014-2018, dördüncü ve sonuncu kalkınma programı ise 2019-2023 yıllarını kapsamaktadır. 4 yıllık süre zarfını içeren kalkınma programları ülkenin gelişimini sağlamanın yanı sıra insanların sosyal hayatlarının iyileştirilmesinde ve bölgelerin kalkınmasında önemli bir rol oynamıştır. Program, altyapı ve toplumsal hizmetlerin geliştirilmesi, kamu kurumlarının özelleştirilmesi, bölgesel girişimciliğin desteklenmesi ve geliştirilmesi, istihdamın sağlanması gibi alanlara odaklanmakla Azerbaycan’ın ekonomik ve sosyal gelişimine katkıda bulunmak, hizmet sektörünü geliştirmek, kırsal bölgelerde yaşayan insanların yaşam kalitesini artırmak gibi amaçlara hizmet etmektedir. Ülkede turizmin geliştirilmesi de bu amaçlardan biridir. Bu kapsamda turizm altyapısının oluşturulması, tarihi, kültürel alanların restorasyonu, nitelikli personel yetiştirilmesi hususunda uluslararası işbirliğinin genişletilmesi, çeşitli turizm türlerinin geliştirilmesi turizm sektöründeki hedefler arasında yer almıştır (Azerbaycan Cumhuriyeti Sosyo-Ekonomik Devlet Programı, [ACSEDP], 2004; ACSEDP, 2009; ACSEDP, 2014; ACSEDP, 2019). Söz konusu turizm çeşitleri arasında kırsal turizm, sağlık turizmi, kış turizmi, etno-turizm ve doğa turizmi gibi türlerin geliştirilmesi ön plana çıkmaktadır.

3. Yöntem

Bu çalışmanın amacı doğa ve turizm ilişkisini Azerbaycan ve Türkiye turizm kalkınma planları ekseninde değerlendirmek, vurgulanan hedeflerin neler olduğunu, doğa kavramının geçmişten günümüze turizm kalkınma planlarında nasıl bir seyir izlediğini belirlemektir. Bu kapsamda TCSBB’

de yer alan 12 kalkınma planı ve Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kabul edilen 4 kalkınma programı ve yine 2016 yılında Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kabul edilen Stratejik Yol Haritası 01.06.2024-16.06.2024 tarihleri arasında taranmıştır. Dolayısıyla Türkiye ve Azerbaycan kalkınma planları çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Evrenin tamamı incelendiği için tamsayım yapılmış ve örnekleme yapılmamıştır.

Tabiat turizmi kapsamında incelenen “eko turizm”, “dağ turizmi”, “yeşil turizm”, “yayla turizmi”, “flora turizmi”, “karavan turizmi”, “kış turizmi”, “golf turizmi” ve tabiat turizmiyle ilişkili olan “doğa”, “termal turizm”, “çevre”, “ekolojik denge”, “milli park”, “flora”, “fauna”, “kırsal turizm”, “yeşil alan” (Haberal, 2024: 32) anahtar kelimeleri dikkate alınarak gerçekleştirilen taramalarda öncelikli olarak içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. İçerik analizinde elde edilen ifadeler ortak kodlar altında bir araya getirilerek, sıklık düzeylerine göre bir araya getirilebilmektedir. Benzer bir analiz sürecine gidilerek her iki ülkeye ait planlar kendi özelinde taranmış ve planlarda yer verilen ortak/benzer ifadeler kodlar tanımlanmıştır. Sonrasında ise ilgili kodlar sıklıklarına göre bir araya getirilmiştir.

Analiz sürecinin ikinci aşamasında, kod olarak belirlenen ve sıklıklarına göre yapılan verilere kelimelerin frekansına göre kelime bulutu analizi uygulanmıştır. Kelime bulutu metin verilerini görselleştiren sıklık listesi olup kavramların, araştırma alanının öne çıkan temaların açık olarak gözlemlenmesini sağlamaktadır (Hunt, Gao ve Xue, 2014; Jin, 2017; Demir, 2020). Kelime Bulutu analizi için Word Art (<https://wordart.com/>) sitesinden yararlanılmıştır. Word Art, kelime veya ifadelerin sıklıklarını hedef alarak görsel bir imge oluşturan çevrimiçi bir web site uygulamasıdır. Görselleştirilmek istenilen çalışma verileri, Word Art sitesinde istenilen alana yüklenerek, frekansı en az bir olan kodların da eklenmesiyle, kelime bulutu analizi gerçekleştirilmiştir.

Nitel çalışmalarda geçerlilik ve güvenilirlik kriterleri çalışmanın bazı özelliklerine göre şekillenebilmektedir. Bu çalışmada araştırmanın amacı ile araştırılan konudan erişilen çıkarımların örtüşmesiyle iç geçerlilik, mevcut verilere uygun yöntem ile yöntemle paralellik gösteren bir sürecin gözetilmesiyle ise dış geçerlilik kriterinin sağlandığı söylenebilir (Yağar ve Dökme, 2018. 7-8). Güvenirlik kriterinin ise yöntem sürecinin detaylı olarak aktarılmasıyla sağlandığı düşünülmektedir (Karataş, 2015. 76).

4. Bulgular

Analiz sürecinde üç ayrı analiz yapılmış ve araştırma bulguları kelime bulutu analizi ile görselleştirilmiştir. İlk analiz bulguları (Şekil 1), Türkiye kalkınma planlarına ilişkin kelime bulutu analizine yönelik ifade kodlarını sunmaktadır. İkinci analiz bulguları (Şekil 2) Azerbaycan kalkınma planlarına ilişkin kelime bulutu analizine yönelik ifade kodlarını, üçüncü analiz bulguları (Şekil 3) Türkiye – Azerbaycan kalkınma planlarına ilişkin kelime bulutu analizine yönelik elde edilen toplam ifade kodlarını sunmaktadır. Elde edilen bulgular kalkınma planlarının incelendiği dönemdeki durumlarını yansıtırken, aynı zamanda iki ülkeyi karşılaştırılarak, doğa turizminin geldiği konuma dikkat çekmek istenmiştir.

parklar, eko-turizm, yeşil alanlar, flora ve fauna, ormanlar ve çevrenin korunması gibi ana temalar etrafında toplandığını ve doğa ve çevreyle ilgili kaygılara odaklandığını göstermektedir.

Şekil 3. Türkiye - Azerbaycan Kalkınma Planlarına İlişkin Kelime Bulutu Analizi Karşılaştırılması
Türkiye - Azerbaycan kalkınma planlarının yan yana resmedildiği Şekil 3'e göre, doğa turizmi kapsamında iki ülkenin ortak kavramlarla kalkınma hedefleri oluşturdukları rahatlıkla ifade edilebilir. Bu doğrultuda doğa turizminin iki ülke arasında işbirliği ile güçlendirilmesi gerektiği ifade edilebilir çünkü birbirine sınırı olan ülkeler arasındaki işbirliği turizm hareketlerini teşvik ederek sağlık, alışveriş gibi çeşitli amaçların olduğu faaliyetlerle komşu ülkeye yapılan ziyaretler, yerel toplumların yakınlaşmasına katkıda bulunur (Sergeyeva vd., 2022). Bu bulgulardan hareketle ulaşılan sonuçlar, sonuç ve öneriler başlığı dâhilinde ele alınmıştır.

5. Sonuç ve Tartışma

“Doğa ve kitaplar, onları görebilen gözlere aittir.”
Ralph Waldo Emerson.

Çevresel değerlerin “turizmin olmazsa olmazı” konumunda bulunması, turizm ve çevre arasındaki ilişkinin incelenmesini anlamlı kılmaktadır (Kahraman ve Türkay, 2012: 44). Turizm ve çevresi, başka bir ifade ile turizm bölgesi, turistler için cazibe unsuru olabilecek farklı doğal çekicilikler barındıran yerlerdir (Kozak vd., 2021: 75). Doğal çevrenin olmadığı bir yerde turizm faaliyetlerinden bahsedilemeyeceği (Bahar ve Kozak, 2018: 84) göz önünde bulundurulduğunda, doğa ve turizm arasında önemli bir ilişki olduğu (Akman, 2007: 216; Caf ve Yılmaz, 2024: 58) ifade edilebilir. Bu çalışmada ise doğa ve çevre arasındaki ilişki temel alınarak Azerbaycan ve Türkiye kalkınma planları doğa turizmi perspektifinde karşılaştırılmıştır.

Doğa turizmi, gelişen ve değişen dünyada kilit rol oynayan ve kalkınmada itici güç konumunda olan önemli bir turizm türüdür. Öyle ki Türkiye, On İkinci Kalkınma Planını, “Türkiye Yüzyılında çevreye duyarlı, afetlere dayanıklı, ileri teknolojiye dayalı yüksek katma değer üreten, geliri adil paylaşan, istikrarlı, güçlü ve müreffeh bir Türkiye” vizyonu ile hazırlanmıştır. Bu vizyon doğrultusunda yeşil ve dijital dönüşümü odağa alan, sanayi sektörünün tarım ve hizmetler sektörleriyle bütünleşik olarak başat rol üstlendiği, ülkemizin dünya ticaretindeki konumunun güçlendiği, kaliteli finansman imkânlarının sağlandığı, azami istihdam oluşturan istikrarlı bir büyüme modeli uygulanacaktır. (TCCSBB, 2023: 1-2).

5.1. Pratik Çıkarımlar

Analizler neticesinde elde edilen bulgulardan hareketle, Türkiye Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) itibari ile tarihi, arkeolojik ve kültürel varlığı, kış, av ve su sporları, festival, sağlık ve gençlik turizmi ile mevcut diğer turizm potansiyeli, ekolojik dengiyi koruma, çevreyi temiz ve sağlık

tutumuna ve güzelleştirme ilkelerini benimsemiştir. Bununla birlikte doğal ve kültürel çevre değerlerinin turizm amaçlı kullanımından koruma stratejileri ile turizm geliştirme stratejilerinin entegrasyonunun sağlanması, turizm kaynakları envanteri ile fiziksel planlama çalışmalarında ilgili kamu kuruluşları, bilim kurumları, gönüllü kuruluşlar ve özel sektör kurumları arasında işbirliği sağlanması da beşinci plandan itibaren Türkiye kalkınma planlarında görülen doğa turizmi ile ilişkili hedef ve ilkeler olmuştur (TCCSBB, 2023). Beşinci plandan itibaren Türkiye kalkınma planlarında eko turizm, kış turizmi, termal turizm, doğa turizmi, yayla turizmi, kırsal turizm, çevrenin korunması gibi kavramların öne çıktığı görülmektedir. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile başlayan doğa temalı bu hedeflerin, On İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'na (2024-2028) sürekli bir gelişim göstererek geldiği ve doğaya yönelik kavramların kalkınma planlarında sıklıkla geçtiği görülmektedir (TCCSBB, 2023). Türkiye turizm kalkınma planlarında en sık tekrar eden kelimenin, eko turizm olduğu görülmektedir. Buradan hareketle eko turizmin Türkiye turizm kalkınma planlarının ana teması olduğu ifade edilebilir. Bunun yanı sıra kış turizmi, termal turizm, doğa turizmi, yayla turizmi de Türkiye kalkınma planlarında doğa turizmi çerçevesinde değerlendirilebilecek önemli konuları oluşturmaktadır.

Azerbaycan kalkınma planları incelendiğinde, kalkınma planlarının dört yıllık planlardan meydana geldiği görülmektedir. Söz konusu planlarda Azerbaycan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2009-2013) itibarı ile yeşil alanların gelişimi, eko turizmin geliştirilmesi, ağaçlandırma, ormanlaştırma, flora ve faunaların artırılması ve ekolojik iyileştirme ilkelerini benimsemiştir. İkinci Dört Yıllık Kalkınma Planı ile başlayan doğa temalı bu hedeflerin, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'na (2019-2023) sürekli bir gelişim göstererek geldiği ve doğaya yönelik kavramların kalkınma planlarında sıklıkla geçtiği görülmektedir (ACSEDP, 2009). Ayrıca belirlenen stratejik yol haritasında eko turizmin geliştirilmesi, milli parklarda turizm faaliyetlerinin düzenlenmesi ve eko turizm tanıtım faaliyetlerinin düzenlenmesi, dijital eko turizm tanıtımlarına yönelik planlar yer almaktadır. Bunun yanı sıra milli parklara yönelik kamp alanları belirlenmesi, bilgilendirme faaliyetleri ve farklı dillerde tanıtım faaliyetleri gibi stratejik planlar Azerbaycan kalkınma planlarında doğa turizmi çerçevesinde değerlendirilebilecek önemli konuları oluşturmaktadır.

5.2. Teorik Çıkarımlar

İki ülkenin analizlerinden hareketle bir karşılaştırma yapılacak olursa, Azerbaycan'da kalkınma programları çerçevesinde doğa turizmi kavramına ilk kez 2009-2013 yıllarını kapsayan kalkınma planlarında yer verilmiştir. Bu kalkınma planında rekreasyon amaçlı ormanlık alanların belirlenmesi ve ekoturizmin gelişimi için gerekli hizmet altyapısının düzenlenmesi amacıyla söz edilmektedir. 2019-2023 yıllarını kapsayan dördüncü kalkınma planları incelendiğinde doğa turizminin geliştirilmesi amacıyla milli parkların yaratıldığı, korunan doğa alanlarının yüzölçümünün artırıldığı, yeşil alanların oluşturulma faaliyetlerinin yürütüldüğü görülmektedir. Diğer taraftan, 2016 yılında diğer bir Cumhurbaşkanı Kararnamesi ile onaylanmış "Azerbaycan Cumhuriyeti'nde turizm endüstrisinin gelişimine dair Stratejik Yol Haritasında da ana stratejik hedef ve öncelikler arasında ekoturizmin gelişiminin önemine vurgu yapılmaktadır (ACSEDP, 2009; ACSEDP, 2019; ACSYH, 2016). Türkiye'de ise ilk defa doğa turizmiyle ilgili kavramlara beşinci kalkınma planında yer verilmiştir. Bununla birlikte 12. Kalkınma planına kadar hemen hemen bütün kalkınma planlarında doğa turizmiyle ilgili kavramlara yer verilmiş olup doğa turizminin önemi vurgulanmıştır (TCCSBB, 2024). Azerbaycan'da ise Türkiye'ye kıyasla doğa turizmi vurgusunun daha az olduğu görülmektedir. Bu durumun Azerbaycan'da kalkınma planlarının ilkinin 2004 yılında olmasıyla ilgili olabileceği düşünülmektedir.

5.3. Sınırlılıklar ve Gelecek Çalışmalar İçin Öneriler

Bütün bu sonuçlardan hareketle "iki devlet bir millet" inancı ile tanımladığımız Azerbaycan ile Türkiye'nin özellikle "eko turizm" ekseninde doğa turizmine yönelik ortak hedef ve ilkeleri benimsedikleri ifade edilebilir. Söz konusu hedef ve ilkelerin ortak olmasından hareketle iki ülkenin turizm ekseninde ilişkilerinin güçlendirilmesi gerektiği öne çıkan sonuçlardandır. Nitekim Yılmaz'ın (2010: 37) Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinin stratejik ortaklık düzeyine çıkarılması ve kurumsallaştırılması zorunludur ifadesi ve Kaya, Karakuş ve Onat'ın (2024: 16) tarihsel ve kültürel

olarak zaten çok yakın olan Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ilişkiler, karşılıklı turizm faaliyetlerinin yoğunlaştırılmasıyla güçlendirilebilir ifadesi, bu sonuçları destekler niteliktedir.

Bu sonuçlar doğrultusunda şu öneriler geliştirilmiştir:

- İki ülke arasında turizmi güçlendirecek stratejik eylem planı hazırlanması,
- Turizm faaliyetlerini hareketlendirecek reklam-tanıtım faaliyetlerinin artırılması,
- İki ülke arasında ortak turizm türlerinin belirlenmesi ve ziyaretçilere ekonomik teşvikler sağlanması,
- Türkiye-Azerbaycan doğa turizmi koridoru oluşturulması,
- Azerbaycan'ın Nahçıvan bölgesini Türkiye'ye bağlayan bir bağlantı yolu olan Zengezur Koridoru'nun bölge turizmi için önemli bir potansiyel olduğu göz önünde bulundurularak, koridorun her iki ülkenin kalkınma planı hedeflerine eklenmesi gerekmektedir.

Etik Beyan: Bu çalışmada etik kurul izni gerekmemektedir. Aksi bir durumun tespiti halinde JOSGAT Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Yazar Katkı Beyanı: Makale yazarların makale sürecine verdikleri katkı eşit orandadır.

Çıkar Beyanı: Yazarlar arası herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

- Akkuş, G. ve Akkuş, Ç. (2019). Kastamonu ilçeleri temel turistik arz kaynakları envanteri: Tabiat turizmi alt türleri ve doğa sporları. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 146-164.
- Akman, A. D. (2007). Turizm Gelişmesinin Yarattığı Doğal ve Kültürel Değişimler: Kaş Örneği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı Ankara.
- Arslan, E. S. (2019). Determination of the alternative routes related to nature tourism in Burdur. *International Journal of Geography and Geography Education*, 40, 332-346.
- Aslan, H. (2007). Doğa Kavramının Tarihsel Gelişimi. *Felsefe Dünyası*, (46), 50-66.
- Atakişi, A. ve Cebeci, A. (2022). Kalkınma Planlarının Kıyaslamalı Analizi: Türkiye Örneği. *Ekonomi ve Finansal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 157-172.
- Atasoy, E. (2005). Çevre için eğitim: İlköğretim öğrencilerinin çevre tutum ve çevre bilgisi üzerine bir çalışma (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Bursa.
- Aydın, İ. ve Zümrüt, Y. (2013). Doğa ve Sanat Ekseninde Farklı Yaklaşımlar. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 4(4), 53-78.
- Aydoğdu, A. ve Mızrak, M. (2017). Azerbaycan ve Türkiye mutfak kültürünün tarihi birlikteliği ve mevcut durumunun belirlenmesi. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 15-25.
- Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Ekonomiye İlişkin Stratejik Yol Haritası (2016)
- Azərbaycan Cumhuriyeti Sosyo-Ekonomik Kalkınma ile ilgili Devlet Programının Onaylanmasına İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2004-2008)
- Azərbaycan Cumhuriyeti Sosyo-Ekonomik Kalkınma ile ilgili Devlet Programının Onaylanmasına İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2009-2013)
- Azərbaycan Cumhuriyeti Sosyo-Ekonomik Kalkınma ile ilgili Devlet Programının Onaylanmasına İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2014-2018)
- Azərbaycan Cumhuriyeti Sosyo-Ekonomik Kalkınma ile ilgili Devlet Programının Onaylanmasına İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2019-2023)
- Bahar, O. ve Kozak, M. (2018). *Turizm Ekonomisi* (8. Baskı). Detay Yayıncılık: Ankara.

- Büyükşalvarcı, A., Şapıcılar, M. C. ve Bayrakçı, S. (2016). Kalkınma Planları Kapsamında Turizm Endüstrisinin Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (11), 186-201.
- Caf, A. ve Yılmaz, H. (2024). Bingöl-Erzurum Karayolu Güzergâhının Görsel Kalite Açısından Değerlendirilmesi. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 11(1), 57-79.
- Çamlıca, Z., & Akar, G. S. (2014). Lojistik sektöründe sürdürülebilirlik uygulamaları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 5(11).
- Çelikyay, H. H. (2021). Türkiye’de çevre politikaları: kalkınma planları üzerinden bir inceleme. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 6(15), 185-205.
- Çınar, V. (2018). Kalkınma Planlarının Mantiği Ve Uygulama Etkinliği Bakımından 1980 Öncesi ve Sonrasının Mukayeseli Bir Analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İktisat Anabilim Dalı, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Çukur, D. ve Özgüner, H. (2008). Kentsel Alanda Çocuklara Doğa Bilinci Kazandırmada Oyun Meknı Tasarımının Rolü. *Turkish Journal of Forestry*, 9(2), 177-187.
- Demir, E. (2020). Gastronomi alanında yayımlanan makalelerin bibliyometrik analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İskenderun Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalı, Hatay
- Erdoğan Tarakçı, İ. ve Pektaş, K. (2024). Mersin İlinde Tatil Deneyimine Sahip Bireylerin Sürdürülebilirlik Farkındalıklarının İncelenmesi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8(2): 115-133.
- Erken, K., Atanur, G. ve Tanrıöver, A. A. (2019). Bursa florasının doğa turizmi potansiyeli. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 20(1), 92-101.
- Ersungur, Ş. M. ve Topcuoğlu, A. (2014). Kalkınma planlarının yoksulluğu azaltmadaki etkisi üzerine bir analiz. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 299-317.
- Gül, F. (2013). İnsan-doğa ilişkisi bağlamında çevre sorunları ve felsefe. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 17-21.
- Haberal, H., (2024). *Tabiat Turizmi ve Korunan Alanlar Yönetimi*. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Hunt, C. A., Gao, J., & Xue, L. (2014). A Visual Analysis of Trends in the Titles and Keywords of Top-Ranked Tourism Journals. *Current Issues in Tourism*, 17(10), 849- 855.
- Jin, Y. (2017). Development of Word Cloud Generator Software Based on Python. *Procedia engineering*, 174, 788-792.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2012). *Turizm ve Çevre* (5. Baskı). Detay Yayıncılık: Ankara.
- Kahyaoğlu, M., ve Yetişir, M. İ. (2016). Doğa kavramı ve çocukların doğadan uzaklaşmasına ilişkin fenomenografik bir çalışma. *Eğitim ve Bilim*, 40(182).
- Karaer, T. (1966). Kalkınma planları ve idari reform. *Sciences*, 42(2), 25-46.
- Karamızrak, B. (2020). Doğa ve kamp turizmi: ağrı balık gölü örneği. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 311-327.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80
- Kaya, E., Karakuş, Y. ve Onat, G. (2024). Azerbaijan and Türkiye's tourism ties: The role of Zangezur Corridor, *Journal of Hospitality and Tourism*. 6(1), 16-27.
- Keskin, M. (2023). Türkiye'deki kalkınma planlarının bölgesel kalkınma perspektifinden değerlendirilmesi. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 1-24.
- Kıyıcı, F. B., Yiğit, E. A. ve Darçın, E. S. (2014). Doğa eğitimi ile öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerindeki değişimin ve görüşlerinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 17-27.
- Kiper, M. ve Arslan, T. (2007). Anadolu’da doğa turizmi kapsamında doğa yürüyüşü güzergahlarının belirlenmesinde örnek bir çalışma. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 4(2), 165-174.
- Koday, S., Kaymaz, H. ve Kaya, G. (2018). Kuzalan Tabiat Parkı’nın Doğa Turizm Potansiyeli (Dereli-Giresun). *Marmara Coğrafya Dergisi*, (37), 124-143.
- Kona, G. G. (2004). Türkiye-Azerbaycan ilişkileri: Büyük umutlar-talihsiz gelişmeler ve yapılması gerekenler, *Panorama hakemli e-dergi*, <http://www.stradigma.com.tr/>
- Korkmaz, M. (2009). Orman kaynaklarında doğa turizmi etkinliklerinin ekonomik çözümlenmeleri. *Turkish Journal of Forestry*, 2(1), 111-134.

- Kozak, N., Kozak, M.A. ve Kozak, M. (2021). *Genel Turizm İlkeler-Kavramlar*. Detay Yayıncılık (23. Baskı): Ankara.
- Köşker, N. (2019). Okulöncesi Çocuklarında Doğa Algısı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 294-308.
- Maltaş, A. (2015). Ekoloji Ekseninde İnsan-Doğa İlişkisi ve Özne Sorunu. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17(29).
- Meydan, A., Bozyiğit, R. ve Karakurt, M. (2013). Ekoloji temelli doğa eğitimi projelerinin katılımcı beklentilerini karşılama düzeyleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (25), 238-255.
- Nergiz, G. (2008). Azerbaycan-Türk Kültürel İlişkilerinin Tarihsel Öncülleri. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (20), 91-98.
- Oktay, K., İşlek, E. ve Yaşar, U. (2016). Kastamonu'da doğa turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, (2), 47-54.
- Öndoğan, E. N. (2018). Hazır Giyim Sektörü ve Yeşil Pazarlama. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27(2), 97-110.
- Özdemir, O. (2010). Doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin çevrelerine yönelik algı ve davranışlarına etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(27), 125-138.
- Pamuk, R. ve Kuruoğlu, M. (2016). İnşaat sektöründe sürdürülebilirlik ve bina inşaatlarında evrensel uygulama örnekleri. *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 9(1).
- Parlak, M., Everest, T. ve Tunçay, T. (2021). Uluköy ve Alemşah Sulama Göletleri(Çanakkale-Türkiye) Sedimentlerinin Ağır Metal Kirliliği Bakımından İncelenmesi. *KSÜ Tarım ve Doğa Dergisi*, 24 (2): 372-378.
- Pektaş, K. (2020). Unesco Yaratıcı Gastronomi Şehri Hatay'ın Yerel Aktörlerin Bakış Açısıyla Farkındalık Düzeyinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi. İskenderun Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalı, Hatay.
- Rivera, M., Croes, R. ve Lee, S. H. (2016). Tourism development and happiness: A residents' perspective, *Journal of Destination Marketing & Management*, 5(1) 5-15.
- Sarıçoban, G. (2022). Türkiye'nin kalkınma planlarında kadın eğitimi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(4), 2182-2194.
- Seçkin Gündoğan, G. ve Şahin Körmeçli, P. (2023). Çankırı ili tabiat turizmi kapsamında yeşil alan rotası analizi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 24(2).
- Selçuk, G. N. (2022). Kocaeli'nin Doğa Temelli Turizmi. *Şura Akademi*, (1), 63-74.
- Sergeyeva, A., Abdullina A., Nazarov M., Turdimambetov I, Maxmudov M., ve Yanchuk, S. (2022). Development of cross-border tourism in accordance with the principles of sustainable development on the Kazakhstan-Uzbekistan Border. *Sustainability*. 14(19), 12734.
- Şimşek, G. (2020). Yozgat turizminde doğa ve teknolojinin uyumu: hazine avı. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 629-636.
- Tmmob Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı 11 – 15 Mayıs 2009, Ankara.
- Tuncel, V. (2019). Kalkınma planlarının turizm politikaları perspektifinde değerlendirilmesi. *Tourism and Recreation*, 1(2), 58-66.
- Türk Dil Kurumu (2024). Güncel Türkçe Sözlük / Planlama. <https://sozluk.gov.tr/?q=planlama&aranan> Erişim Tarihi: 23.05.2024.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, TCCSBB (2023). <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> Erişim Tarihi: 23.05.2024
- Yağar, F. ve Dökme, S. (2018). Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma Soruları, Örneklem Seçimi, Geçerlilik ve Güvenirlilik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Yıldız, S. G. M. ve Temur, H. Kahramankazan (Ankara) Kentinin Sosyo-Mekânsal Yapısı ve Sürdürülebilir Kalkınma Süreci. *Assam International Refereed Journal*, 9(21), 15-30.
- Yılmaz, R. (2010). Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinde son dönem. *Bilge Strateji*, 2(2), 23-41.
- Zengin, B., Ulama, Ş. ve Koç, D. E. (2019). Kastamonu İlinin Doğa Turizmi Potansiyelinin Alternatif Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 251-274.

Extended Abstract

Tourism is a multifaceted concept that maintains a close relationship with the natural environment (Erdoğan Tarakçı & Pektaş, 2024, p. 119) and provides numerous benefits to local communities, including cultural change, social progress, economic growth and environmental sustainability (Kaya, Karakuş, & Onat, 2024, p. 16). All stages of tourism development and progress in neighboring countries may cause various socio-cultural, environmental effects and economic on tourism destinations (Rivera et al., 2016). The concept of development encompasses goals, objectives, and policies aimed at socio-cultural and economic progress, which gain viability and sustainability through development plans—the primary policy documents (Presidency of Strategy and Budget of the Republic of Türkiye [TCSBBB], 2024).

Since 1963, development plans in Türkiye have been prepared within the framework of a planned development model, addressing economic, social, and cultural issues comprehensively to support development goals and strategies (Sarıçoban, 2022, p. 2182; Keskin, 2023, p. 2). Given the significance of planning in guiding a country's public service execution, comparing the development plans of Türkiye and neighboring Azerbaijan to examine the perspectives on nature tourism is seen as valuable, as it may provide insights for future developments in both countries. On the other hand, this study holds significance in comparing the two neighboring countries within the framework of nature tourism and developing constructive recommendations. In this context, the aim of the study is to evaluate the relationship between nature and tourism in light of the tourism development plans of Azerbaijan and Türkiye, to identify the emphasized objectives, and to determine how the concept of nature has evolved in tourism development plans from the past to the present. In this context, twelve development plans from the Presidency of Strategy and Budget (TCSBB) and four development programs adopted by the Presidential Decree of Azerbaijan, along with the Strategic Roadmap accepted in 2016, have been reviewed between June 1 and June 16, 2024. Thus, the development plans of Türkiye and Azerbaijan constitute the population of this study. The analysis focused on keywords related to nature tourism, including "eco-tourism," "mountain tourism," "green tourism," "plateau tourism," "flora tourism," "caravan tourism," "winter tourism," "golf tourism," as well as concepts associated with nature such as "nature," "thermal tourism," "environment," "ecological balance," "national park," "flora," "fauna," "rural tourism," and "green space" (Haberal, 2024, p. 32). Content analysis techniques were primarily utilized in the reviews conducted based on these keywords. The expressions obtained through content analysis were categorized under common codes and could be aggregated according to their frequency levels. Following a similar analysis process, the plans from both countries were individually examined, and common/similar expressions identified in the plans were assigned codes. Subsequently, these relevant codes were aggregated based on their frequencies. In the second stage of the analysis process, a word cloud analysis was applied to the data organized by frequency based on the identified codes. Three separate analyses were conducted, and the research findings were visualized through the word cloud analysis. The first analysis revealed that the concept of eco-tourism emerged prominently. Additionally, concepts such as winter tourism, thermal tourism, nature tourism, plateau tourism, rural tourism, and environmental protection also gained attention. In Azerbaijan's development plans, terms like eco-tourism, green space, flora, fauna, forest, and national park were highlighted. The comparison of the development plans of Turkey and Azerbaijan indicates that both countries have established development objectives using common concepts within the context of nature tourism. The findings suggest that since the Fifth Five-Year Development Plan (1985-1989), Türkiye has adopted principles aimed at preserving ecological balance, maintaining a clean and healthy environment, and enhancing its tourism potential, including historical, archaeological, and cultural assets, as well as hunting, winter, water sports, festivals, youth tourism and health. Since the Fifth Five-Year Development Plan, concepts such as eco-tourism, winter tourism, thermal tourism, nature tourism, plateau tourism, rural tourism, and environmental protection have emerged prominently in the development plans of Türkiye. It is evident that these nature-themed objectives, which began with the Fifth Five-Year Development Plan, have shown continuous

development leading up to the Twelfth Five-Year Development Plan (2024-2028), with nature-related concepts frequently appearing in these plans (TCCSBB, 2023). The most recurrent term in the tourism development plans of Türkiye is eco-tourism. In addition, winter tourism, thermal tourism, and nature tourism represent significant topics that can be assessed within the framework of nature tourism in the development plans of Türkiye. Starting with the Second Five-Year Development Plan of Azerbaijan (2009-2013), principles such as the development of green spaces, the promotion of eco-tourism, afforestation, reforestation, increasing flora and fauna, and ecological restoration have been adopted. It is evident that these nature-themed objectives, which began with the Second Four-Year Development Plan, have shown continuous development leading up to the Fourth Five-Year Development Plan (2019-2023), with nature-related concepts frequently appearing in these plans (ACSEDP, 2009). Additionally, the strategic roadmap includes plans for the promotion of eco-tourism, the regulation of tourism activities in national parks, the organization of eco-tourism promotional activities, and strategies for digital eco-tourism marketing.

Based on these findings, the following recommendations have been developed:

- Preparation of a strategic action plan to strengthen tourism between the two countries.
- Increase in advertising and promotional activities to stimulate tourism activities.
- Identification of common types of tourism between the two countries and provision of economic incentives for visitors.
- Establishment of a Türkiye-Azerbaijan nature tourism corridor.
- Considering that the Zangezur Corridor, which connects Azerbaijan's Nakhchivan region to Türkiye, holds significant potential for regional tourism, it should be incorporated into the development plan objectives of both countries.